

ביאור הגר"א

הלכות בקור חולים / שו"ע יו"ד סי' שלה

א. ריגר / מרכז הרב

לזכר ב"ד א"י רענן קוק ז"ל שקיים מצות ביקור חולים ללא שיעור.

מתי מבקרין החולה ואיזה חולים מבקרין וכיצד מתפללין עליו. וכו' סעיפים:

(א) [א] א מצוה לבקר חולים [ב] ב הקרובים והחברים נכנסים מיד והרחוקים אחר ג' ימים ג ואם קפץ עליו החולי אלו ואלו נכנסים מיד. (טור בקיצור מס' ת"ה להרמב"ן):

באר הגולה א תני רב יוסף וכו' ב"מ דף ל' ע"ב: ב ירושלמי פאה ספ"ג ומסכת שמחות: ג שם:

ביאור הגר"א [א] מצוה כו'. סוטה יד א' ופי"ח דשבת (קכו א) ופ"ט דב"ק (ק' א') ופ"ב דב"מ ופ"ד דנדרים (ל"ט מ'): [ב] הקרובים כו'. מס' שמחות וכמ"ש למטה וירושלמי פ' התקבל והביאו הרא"ש שם סט"ו וספ"ג דפאה והביאו הרא"ש פ"ט דב"ב סי"ח איזהו ש"מ כל שלא קפץ עליו החולי דרך ארץ הקרובים נכנסים אצלו מיד והרחוקים אחר שלשה ימים ואם קפץ עליו החולי אלו ואלו נכנסין אצלו מיד דלמא ר"ה ר' פנחס ר' חזקיה סלקון למבקרא לר' יוסי בתר תלתא יומין א"ל בי בעיתון מקיימא מתני' ר"ל שהחברים הם כקרובים:

[א] סוטה י"ד א'. ואמר רבי חמא ברבי חנינא מאי דכתיב (דברים יג, ה) אחרי ה' אלהיכם תלכו, וכי אפשר לו לאדם להלך אחר שכינה, והלא כבר נאמר (דברים ה, כד) כי ה' אלהיך אש אכלה הוא. אלא להלך אחר מדותיו של הקב"ה. הקב"ה ביקר חולים דכתב (בראשית יח, א) וירא אליו ה' באלוני ממרא, אף אתה בקר חולים וכו'. ובשבת פ"ח קכ"ז א' א"ר אסי א"ר יוחנן, ששה דברים אדם אוכל פירותיהן בעולם הזה והקין קיימת לו לעולם הבא, ואלו הם, הכנסת אורחין וביקור חולים ועיון תפלה והשכמת בית המדרש, והמגדל בניו לתלמוד תורה,

והדן את חברו לכף זכות. שואלת הגמ', איני, והא אנן תנן, אלו דברים שאדם עושה אותם ואוכל פירותיהן בעולם הזה והקרן קיימת לו לעולם הבא, ואלו הם כיבוד אב ואם וגמילות חסדים והבאת שלום שבין אדם לחברו ותלמוד תורה כנגד כולם. הני אין, מידי אחרינא לא. ומתרתא הגמרא הני נמי בהני שייכי. פירש"י ד"ה הני, הכנסת אורחים ובקור חולים היינו גמילות חסדים וכו' ור' יוחנן לפרש לך אתא דבכלל ג' דמתני' איתנהו להנך ו' וכו' ור' יוחנן לא פליג עלי'. ובפ"ט דבב"ק ק' א' וכן בפ"ב דבי"מ ל' ב', תני רב יוסף והודעת להם (שמות ית, כ) זה בית חייהם, את הדרך, זו גמילות חסדים, ילכו, זו ביקור חולים, בה, זו קבורה וכו'. ופ"ד דנדרים ל"ט ב' (= כצ"ל ולא כמו שנדפס בטעות ל' מ'), אמר ריש לקיש, רמו לביקור חולים מן התורה מנין, שנאמר (במדבר טו, כט) אם כמות כל האדם ימותון אלה ופקודת כל אדם וגו', מאי משמע, אמר רבא אם כמות כל אדם, ימותון אלה שהם חולים ומוטלים בעריסתן ובני אדם מבקרים אותם וכו' (ופקודת כל אדם, שבני אדם מבקרין אותו. רש"י).

[ב] מסי' שמחות וכמ"ש למטה בס"ק ט' (עיי"ש באורך ובהערה), שבתורת האדם להרמב"ן מובא בשם מסכת שמחות ואינה במסכת שמחות שלנו, ת"ר משאדם עולה למטה וכו' ואין נכנסין אצלו לא בראשון ולא בשני אלא בשלישי, ואם היה מטורף אפי' בראשון. והקרובין נכנסין אצלו בכל שעה שביקור חולים אין לה שיעור. וירושלמי פ' התקבל גיטין, ל"ט ע"ב, פ"ו ה"ה. והביאו הרא"ש שם בגיטין בפ' התקבל ט"י ט"ו, וכן איתא בירושלמי ספ"ג דפאה י"ח ע"א, פ"ג ה"ז, והביאו הרא"ש בפ"ט דבי"ב ט"י יח, איזה הוא שכיב מרע כל שלא קפץ עליו החולי, (ובירושלמי גיטין שם, הנוסחא מבוארת יותר, מה בין מסוכן, מה בין חולה, חולה כדרך הארץ, ומסוכן כל שקפץ עליו החולי) דוד ארץ (של ביקור חולים, פני משה) הקרובים נכנסים אצלו מיד והרחוקים נכנסין אצלו לאחר ג' ימים. אם קפץ עליו החולי אלו ואלו נכנסים אצלו מיד. דלמא ר' הונה ר' פנחס ר' חזקיה סלקון למבקר לא יוסי בתר. תלתא יומין, אמר לון, בי בעיתון מקיימא מתניתא (דלמא, מעשה היה שנכנסו ר' הונא ור"פ ור"ח לבקר את ר' יוסי לאחר שלשה ימים, א"ל בי בעיתון מקיימא מתניתא, בתמיה, כי אתם רוצים לקיים האי ברייתא, שלא לבקר מקודם ג' ימים, והלא תבירי אתם. פ"מ). ור"ל שחברים יש להם דין של קרובים הצריכים לבקר מיד.

(ב) ד' אפילו הגדול ילך לבקר הקטן ואפילו כמה פעמים ביום
ה ואפילו בן גילו [ג] וכל המוסיף ה"ז משובח [ד] ובלבד שלא
יטריח לו: הגה י"א דשונא יכול לילך לבקר חולה (מהרי"ל קצ"ז) [ה] ולא
נראה לי, אלא לא יבקר חולה ולא ינחם אבל שהוא שונאו, שלא יחשב ששמח
לאידו ואינו לו אלא צער. כן נראה לי (ש"ס פ' כג):

באר הגולה ד נדרים דף ל"ט ע"ב: ה פ"י שנוטל א' מס' בחליו (ב"מ דף ל'
ע"ב) (נדרים שם):

ביאור הגר"א [ג] וכל המוסיף כו'. שם בנדרים רבא אמר כו': [ד] ובלבד כו'.
שם בסוגיא: [ה] ולא נראה לי כו'. סנהדרין י"ט א':

[ג] בנדרים ל"ט ב' תניא ביקור חולים אין לה שיעור, מאי אין לה שיעור רבא אמר אפי'
מאה פעמים ביום. ממילא דכל המוסיף ה"ז משובח, (ב"י).

[ד] איתא בנדרים מ"א ע"א תניא ר' יוסי בן פרטא אומר משום ר' אליעזר, אין מבקרין
לא לחולי מעיים, ולא חולי העין, ולא מחושי הראש. בשלמא חולי מעיים משום כסופא
(דזמנין שצריך לגביו ומכסיף, רש"י) אלא חולי העין ומחושי הראש מ"ט, משום דרב
יהודה, דאמר רב יהודה דיבורא קשיא לעיני (וכן נמי למיחוש הראש שטבע אחד להם,
הרא"ש שם) מכאן שאין לבקר אם זה לטורח לחולה (רמב"ן בתה"א).

[ה] סנהדרין י"ט ע"א כשהוא (כ"ג) עומד בשורה ומתנחם מאחרים, סגן מימינו וראש
בית אב וכל העם משמאלו, אבל משוח שעבר לא אתי גביה, מ"ט, חלשה דעתיה, סבר קא
חזי בי. (שמח באבלי, רש"י). וה"ה לביקור חולים (ד"מ).

(ג) ו' המבקר את החולה לא ישב ע"ג מטה ולא ע"ג כסא ולא
ע"ג ספסל אלא מתעטף ויושב לפניו שהשכינה למעלה
מראשותיו: הגה [ו] ודוקא כשהחולה שוכב על הארץ דהיושב גבוה ממנו אבל
כששוכב על המטה מותר לישוב על כסא וספסל (ב"י בשם הר"ן והגהות מיימוני
ותוס' והג"א) וכן נוהגין:

באר הגולה ו' בברייתא שבת דף י"ב ע"ב:

ביאור הגר"א [ו] ודוקא כו'. תוס' שם ד"ה לא כו' והר"ן בנדרים מ' א' ד"ה
לא כו':

[ו] על הא דאיתא בשבת י"ב ע"ב, הנכנס לבקר את החולה, לא ישב לא ע"ג מטה, ולא על
גבי כסא, אלא מתעטף ויושב לפניו מפני ששכינה למעלה מראשותיו של חולה, שנאמר
(תהלים מא, ד) ה' יסעדנו על ערש דוי. כתבו התוס' ד"ה לא ישב, נראה דדוקא כשהחולה
שוכב בנמוך, שלא ישב גבוה מראשותיו של חולה. וכן כתב הר"ן בנדרים מ' ע"א ד"ה לא
ישב, בשם איכא מאן דאמר.

(ד) ז אינן מבקרין החולה בג' שעות ראשונות של יום מפני שכל חולה מיקל עליו חליו בבקר ולא יחוש לבקש עליו רחמים ולא בג' שעות אחרונות של יום שאז מכביד עליו חליו ויתייאש מלבקש עליו רחמים [ז] (וכל שביקר ולא ביקש עליו רחמים לא קיים המצוה) (ב"י בשם הרמב"ן):

באר הגולה ז נדרים דף מ' ע"א:

ביאור הגר"א [ז] וכל שביקר כו'. ממש"ש אר"ש בריה דר"א לא ליסעוד כו' וכמ"ש בש"ע ושם כי אתא רד"א כל המבקר כו':

[ז] בנדרים מ' ע"א, אמר רב שישי בריה דרב אידי, לא ליסעוד איניש קצירא (לא יבקר, ר"ן), לא בתלת שעי קדמייתא ולא בתלת שעי בתרייתא דיומא, כי היכי דלא ליסת דעתיה מן רחמי, תלת שעי קדמייתא, רווחה דעתיה, בתרייתא, תקיף חולשיה. (רווחה דעתיה, וכסבור המבקר שנתרפא ואין צריך לבקש רחמים עליו. תקיף חולשיה, וכסבור שהוא באפס תקוה ומתיאש מן הרחמים, ר"ן) וכן הוא לשון הש"ע כאן. ועוד איתא שם באותו עמוד כי אתא רב דימי אמר כל המבקר את החולה גורם לו שיחיה, וכל שאינו מבקר את החולה גורם לו שימות, מאי גרמא, אילימא כל המבקר את החולה מבקש עליו רחמים שיחיה, וכל שאין מבקר את החולה מבקש עליו רחמים שימות, שימות ס"ד, אלא כל שאין מבקר, אין מבקש עליו רחמים לא שיחיה ולא שימות. חזינן מכאן שהמבקר צריך לבקש רחמים.

(ה) ה כשמבקש עליו רחמים אם מבקש לפניו יכול לבקש בכל לשון שירצה ואם מבקש שלא בפניו ט לא יבקש אלא בלשון הקדש:

באר הגולה ה ממימרא דרבה בר בר חנה כי הוה אויל בתר ר"א וכו' שם בשבת מפני שהשכינה עמו. וא"צ למלאכי השרת להכניס תפלתו: ט שם אין מלאכי השרת נזקקים לו שאין מכירין בלשון ארמית סוטה דף ל"ג ע"א:

(ו) י יכלול אותו בתוך חולי ישראל שיאמר המקום ירחם עליך בתוך חולי ישראל [ח] יא ובשבת אומר שבת היא מלזעוק ורפואה קרובה לבא :

באר הגולה י בברייתא שם וכרבי יוסי וכמימרא דרבי חנינא שם בחול ופירש רש"י שמתוך שכוללו עם האחרים תפלתו נשמעת בזכותן של רבים : יא כת"ק שם וכן כ' הרמב"ם בפרק כ"ד מהלכות שבת ועיין בא"ח סי' רפ"ז :

ביאור הגר"א [ח] ובשבת כו'. עמ"ש בא"ח סי' רפ"ז :

[ח] באו"ח סי' רפ"ז פסק המחבר, שהמבקר חולה בשבת, לא אומר לו כדרך שאומר לו בחול, אלא אומר לו, שבת היא מלזעוק ורפואה קרובה לבא, ורחמיו מרובים ושבתו בשלום. והרמ"א שם כתב, וי"א דאין צריך לומר ורחמיו מרובים וכו' וכן נהגו. ומקור המחלוקת הוא במסכת שבת י"ב ע"א, ת"ר הנכנס לבקר את החולה אומר, שבת היא מלזעוק ורפואה קרובה לבא, ור"מ אומר יכולה היא שתרחה, רבי יהודה אומר המקום ירחם עליך ועל חולי ישראל, רבי יוסי אומר המקום ירחם עליך בתוך חולי ישראל, שבנא איש ירושלים, בכניסתו אומר שלום, וביציאתו אומר שבת היא מלזעוק ורפואה קרובה לבא, ורחמיו מרובין ושבתו בשלום. הרמב"ם פסק כת"ק, והטור ג"כ פסק כן, אלא שסובר דשבנא לא בא לחלוק אלא לפרש דברי ת"ק (ב"י). ולכן פסק השו"ע שם שצריך להוסיף ולומר ורחמיו מרובים ושבתו בשלום. אבל הרמ"א סובר ששבנא ות"ק חולקים, ופסק הרמ"א כת"ק שאומר שבת היא מלזעוק ורפואה קרובה לבא בלבד. ודברי השו"ע סותרים אהודי, שבא"ח סי' רפ"ז פסק שמוסיף ואומר ורחמיו מרובים ושבתו בשלום. משמע דס"ל דשבנא בא לפרש דברי ת"ק ולא לחלוק עליו, וכאן פסק השו"ע שאומר, שבת היא מלזעוק ורפואה קרובה לבא בלבד. משמע דסבירא ליה דשבנא בא לחלוק על דברי ת"ק, ועי' ט"ז באו"ח שם.

(ז) [ט] יב אומרים לו שיתן דעתו על ענייניו אם הלוח או הפקיד אצל אחרים או אחרים הלוח או הפקידו אצלו ואל יפחד מפני זה מהמות :

באר הגולה יב ברייתא במסכת שמחות :

ביאור הגר"א [ט] אומרים לו שיתן כו'. תורת האדם בשם מסכת שמחות ואינה במס' שמחות שלנוי, וז"ל שם במסכת שמחות דהיא אבל רבתי תנו רבנן משאדם עולה למטה נכנסין אצלו ואומרים לו לא דברים מחיים ולא דברים ממיתים שמא הלוח או שמא הלוחך אדם שמא הפקדת אצל בני אדם או שמא הפקידו אצלך ואין נכנסין אצלו לא בראשון ולא בשני אלא בשלישי ואם היה מטורף אפי' בראשון והקרובין נכנסין אצלו בכל שעה שביקור חולים אין לה שיעור :

1. בחידושי הגהות שעל הטור אות ב' כתב, שהרבה פעמים בסימן זה הראה הבי' מקום למסכת שמחות, ובמסכת שמחות שלפנינו לא מצאתי כלל מעניני ביקור חולים, גם רבינו ירוחם בספרו תא"י, הביא כל זה בשם מסכת שמחות, ע"כ מוכרחים אנו לומר שלפניהם היו אותם מסכתות קטנות יותר מרווחים, והרבה מהם נאבד מאתנו.

(ח) יג אין מבקרין לא לחולי מעים ולא לחולי העין ולא לחולי הראש [י] יד וכן לכל חולי דתקיף ליה עלמא וקשה ליה דיבורא אין מבקרין אותו בפניו [יא] אלא נכנסין בבית החיצון ושואלים ודורשין בו אם צריכין לכבד ולרבץ לפניו וכיוצא בו ושומעין צערו ומבקשים עליו רחמים :

באר הגולה יג ברייתא נדרים דף מ"א ע"א : יד הרמב"ן בסת"א :

ביאור הגר"א [י] וכן כל כו'. ממש"ש מאי טעמא כד"י דאר"י דיבורא כו' : [יא] אלא כו' אם צריכין כו' ושומעין כו'. כמש"ש מ' א' מעשה

כו' כי אתא רד"א כו' :

[י] נדרים מ"א ע"א תניא ר' יוסי בן פרטא אומר משום ר' אליעזר, אין מבקרין לא חולי מעיים ולא חולי העין ולא מחושי הראש, מ"ט משום דרב יהודה דאמר רב יהודה דיבורא קשי לעיני (וכן גמי למיחוש הראש, שטבע אחד להם, פי' הרא"ש) מטעם זה אין לבקר לכל חולי דתקיף ליה עלמא וקשה ליה דיבורא (רמב"ן בתה"א).

[יא] נדרים מ' ע"א מעשה בתלמיז אחד מתלמידי ר' עקיבא שחלה לא נכנסו חכמים לבקרו ונכנס רבי עקיבא לבקרו ובשביל שכבודו וריבצו לפניו היה אמר לו רבי החייתני יצא ר' עקיבא ודרש כל מי שאין מבקר חולים כאילו שופך דמים. כי אתא ר' זימי אמר כל המבקר את החולה גורם לו שיחיה וכל שאינו מבקר את החולה גורם לו שימות ומסקנת הגמרא שהפירוש הוא, כל המבקר חולה מבקש עליו רחמים שיחיה, וכל שאין מבקר חולה אין מבקש עליו רחמים לא שיחיה ולא שימות. שמענו משתי מימרות הללו שעיקר ביקור חולים הוא כיבוד וריבוץ ובקשת רחמים על החולה. וכ"כ הרמב"ן בתה"א וז"ל ומצוה גדולה היא לבקר, שמתוך כך יבקש עליו רחמים ונמצא כאילו מחיה אותו, וגם מתוך שרואהו מעיין בענינו אם יצטרך לשום דבר משתדל בו להמציאו לו ועושה שיכבדו וירבצו לפניו. (והש"ע לא הביא את זה, ואולי סמך על מה שכתב כאן בדין של תקיף ליה עלמא וקשה ליה דיבורא). ולפיכך כתב הרמב"ן בתה"א שבמקום שא"א להכנס אצל החולה ממש, כגון דתקיף ליה עלמא וקשה ליה דיבורא (כמו שנתבאר בס"ק י), שע"כ צריך לקיים מצות ביקור חולים ע"י שיכנס לבית החיצון, ושואל ודורש אם צריכים לרבץ ולכבד לפניו וכ"י ולבקש עליו רחמים.

(ט) [יב] טו מבקרין חולי עובדי כוכבים מפני דרכי שלום :

באר הגולה טו ברייתא גיטין פרק ה' דף ס"א ע"א :

ביאור הגר"א [יב] מבקרין כו'. גיטין ס"א א' ומפרש עם לאו דוקא [ועמ"ש בר"ס שס"ז] :

[יב] גיטין ס"א ע"א ת"ר מפרנסין עניי נכרים עם עניי ישראל ומבקרין חולי נכרים עם חולי ישראל וקוברין מתי נכרים עם מתי ישראל מפני דרכי שלום. ופי' רש"י, עם מתי ישראל, לא בקברי ישראל. אלא מתעסקים בהם אם מצאום הרוגים עם ישראל. ומפרש ע"ז הר"ן ולישנא לאו דוקא, דה"ה כשנמצאו מתי עובדי כוכבים לבד. שמתעסקים בהם מפני דרכי שלום, וכן לפרנס ענייהם, ולבקר חוליהם. ובפירוש אמרו בתוספתא (גיטין סוף פ"ג) מספידים מתי עובדי כוכבים ומנחמים אבליהם מפני דרכי שלום, ובירושלמי (גיטין פ"ה סוף ה"ט) לא שנו עם בכל אלו כלל והביאו רבנו בס"י שס"ז ס"ק א.

(י) טז בחולי מעים אין האיש משמש את האשה (*). אבל האשה משמשת את האיש: הג"ה [יג] י"א שמי שיש לו חולה בביתו ילך אצל חכם שבעיר שיבקש עליו רחמים (נ"י פ' י"ג) וכן נהגו לברך חולים בב"ה לקרא להם שם חדש [יד] כי שינוי השם קורע גזר דינו [טז] ניחום אבלים' קודם לבקור חולים (יז כל בו) (*):

באר הגולה טז ברייתא באבל רבתי פרק י"ב: (*). פי' דכיון שהוא חולה והיא בריאה יכולה היא שתנצל מידו: יז הרמב"ם בפרק י"ד מהלכות אבל ונתן טעם בזה שניחום אבלים גמילות חסד עם החיים והמתים: (*). דין לברך את החולה בשבת עיין בא"ח ס"ס רפ"ח ודין המודר הנאה אם מותר לבקרו עיין בסי' רכ"א:

ביאור הגר"א [יג] י"א כו'. ב"ב קט"ז א': [יד] כי שינוי כו'. בפ"ק דר"ה (ט"ז ב'): [טז] ניחום כו'. עמ"ש בסי' ש"ה:

[יג] ב"ב קט"ז ע"א דרש ר' פנחס בר חמא, כל שיש לו חולה בתוך ביתו, ילך אצל חכם ויבקש עליו רחמים, שנאמר (משלי טו, יד) חמת מלך מלאכי מות ואיש חכם יכפרנה (חמת מלך, היינו צער שבאה לו חימה מאת מקום, מלאכי מות, היינו חולה שנוטה למות, יכפרנה, יקחנה. רשב"ם).

[יד] ר"ה ט"ז ב' א"ר יצחק ד' דברים מקרעין גזר דינו של אדם, אלו הם, צדקה, צעקה, שינוי השם ושינוי מעשה. שינוי השם דכתיב (בראשית יז, טו) שרי אשתך לא תקרא את שמה שרי כי שרה שמה וכתיב (שם טז) וברכתי אותה וגם נתתי לך בן. [טז] עמ"ש בסי' ש"ט (כצ"ל ולא כנדפס בטעות ש"ה). דברי רבינו שתומים, ובכל הסימן שם אין זכר לביקור חולים.

והנה מקור דין זה של הרמ"א שהביא בשם הכל בו הם דברי הרמב"ם בפרק י"ד מהלכות אבל הלכה ז': "יראה לי שנחמת אבלים קודם לבקור חולים שנחום אבלים — גמילות חסד עם החיים ועם המתים [ובקור חולים — גמילות חסד עם החיים בלבד. כך, כנראה, היתה הנוסחא ברמב"ם לפני בעל מגדל עוז, עיי"ש].

ולכאורה היה אפשר לומר שכונת רבינו הגר"א בציונו, להביא ראיה לטעם זה שחידש הרמב"ם מסברתו, דניחום אבלים הוא גמ"ח עם החיים והמתים, ממה שנפסקה הלכה בש"ע סי' ש"ס: שאם לפניו לנחם אבל ולשמח חתן תנחומי האבל קודם. ומקור דין זה הוא, כפי שציין רבינו שם בס"ק א' מברייתא הובאה בתורת האדם: המת והמילה — מילה קודמת, שזו מצוה לחיים וזו מצוה למתים וכו', בית האבל ובית המשתה וכו' בית האבל קודם וכו' עיי"ש. הרי דאעפ"י שמצוה של חיים קודמת למצוה של מתים, מכל מקום נחום

אבלים קודם לשמחת חתן, והיינו מטעמא דנחום אבלים הוא גמ"ח עם החיים והמתים. (וכן מצאתי אח"כ בהדיא בסי' בית הלל שם בסי' ש"ס, שכתב דהטעם דתנחומי אבלים קודם לשמוח חתן — משום דתנחומי אבלים הוא גמ"ח לחיים ולמתים)..

ולפי"ז יצא לנו דין חדש, שנחום אבלים קודם לבקור חולים, דוקא כשיש בידו כדי סיפוק שניהם, אבל — אם אין בידו כדי שניהם, בקור חולים קודם, שהוא מצוה לחיים, וכמו שפסק השו"ע שם גבי נחום אבלים ושמחת חתן (ומקור הדין הוא מברייאת הג"ל עיי"ש בציון הגר"א בס"ק א') ואולי גם לזה נתכוין רבינו הגר"א בציונו כאן.

אבל לאחר העיון אי אפשר לומר כן. דאי טעמא משום הכי הוא, דניחום אבלים הוא גמ"ח עם החיים והמתים, א"כ אפי' אין בידו כדי שניהם למה לא יקדים נחום אבלים לשמחת חתן. ועוד קשה דפסק בשו"ע שם, דהכנסת כלה קודמת לקבורת המת (והוא מברייאת הג"ל: המת והכלה — הכלה קודמת), והרי, לפי סברת הרמב"ם, קבורת המת היא בוודאי גמ"ח עם החיים והמתים, ולמה תקדים לה הכנסת כלה. ואדרבא משמעות הברייאת היא דלא ס"ל כלל שהתעסקות עם המת הוא גמ"ח גם לחיים.

איברא דהרמב"ם לא פסק כלל מברייאת זאת (שהביאה הרמב"ן בשם מכילתא אחריתא, ולפנינו ליתא כלל וגם הגר"א לא ציין את מקורה, אלא הביאה בשם תורת האדם) דמת וכלה — כלה קודמת, ואדרבא בפ"ד מהל' אבל ה"ח כתב: מי שהיה לפניו מת וכלה מניח את הכלה ומתעסק עם המת, ואולי לשיטתו אזיל שקבורת המת היא גמ"ח עם המתים והחיים. אבל הרמב"ן בתה"א חלק עליו וכתב: שאם אין בעיר כדי לזה ולזה מקדימין ומכניסין הכלה לחופה ואח"כ קוברין המת וכו', וכן אם אין פרנסה לזה ולזה מקדימין בית המשתה לבית האבל, שכבוד החיים קודם. ומקורו מברייאת הג"ל וכ"פ בשו"ע שם.

ולפי"ז אולי כונן רבינו הגר"א בציונו לומר שדין הרמ"א כאן הוא סברת הרמב"ם, אבל בשו"ע סי' ש"ס פסק כהרמב"ן דלית ליה כלל הך סברא דהתעסקות במת היא גמ"ח גם לחיים, אלא "לעולם מצות החיים קודמת למצות המתים" (לשון הש"ך שם בסי' ש"ס).

אבל כל זה לא שווה לי, דהמעייין ברמב"ם שם יראה דבהלכה ח' גבי מת וכלה לא הזכיר כלל סברא זו דהתעסקות עם המת היא גמ"ח למתים וחיים, אלא הסמיך את פסקו על המקרא: לב חכמים בבית אבל, ומקורו, כנראה, מברייאת במסכת שמחות פי"ב: ... לבית האבל ולבית המשתה — בית המשתה קודם וכו', אבל חסידים הראשונים היו מקדימין לבית האבל מלבית המשתה שנאמר: טוב ללכת אל בית אבל מלכת אל בית משתה וכו'. וכן ציין רבינו הגר"א על פסק השו"ע, שנחום אבלים קודם לשמחת חתן, שהמקור הוא מאבל רבתי פי"ב, וכונתו כנראה, למנהג החסידים הראשונים וכנ"ל. וא"כ הרמב"ם והרמב"ן לא פליגי אלא במת וכלה (ועיי"ש בלחם משנה שר"ל שאפשר דהרמב"ם והרמב"ן לא פליגי כלל, אבל אין כאן המקום לבאור ענין זה) אבל בניחום אבלים ושמחת חתן כו"ע מודו דניחום אבלים קודם, מטעם דטוב ללכת אל בית האבל מלכת אל בית המשתה, ואין לזה שייכות עם נחום אבלים לגבי ביקור חולים שזהו דינו המחודש של הרמב"ם מחמת נימוקו הג"ל שניחום אבלים הוא גמ"ח גם עם החיים, שזה לא נזכר כלל בסימן ש"ס.

ואולי יתכן שכונת רבינו אב"ש עמ"ש בסי' שי"ה ה"גנו' למה שכתב אר"ז ב"ש (ועוד אפשר שצ"ל עמ"ש ב"י בסי' שי"ה) שהביא דין מתירש זה של הרמב"ם בטעמו וזימקרו' ואו לא מידי. וכ"כ בד"מ שאחר שהביא דין זה כשם הכל' בו, כתב שהם דברי הרמב"ם ושב"י כתבם בס' גוש"ס. אך הזכיר הרמב"ם שם ב"ה ש"ס ע"פ ז"ל מה שאמר ר' יצחק (וישן ב' דברים) וסוף דברו לא יוכלתי להחליט דבר ברור בכונת רבינו הגר"א מפני שדבריו סתומים, וזה יזכור להבין דברי חכמים וחדושים. ודין זה יתבאר בפרט בסי' כ"ה ע"פ פ"ק ש"ס ע"פ ז"ל מה שאמר ר' יצחק (וישן ב' דברים) וסוף דברו לא יוכלתי להחליט דבר ברור בכונת רבינו הגר"א מפני שדבריו סתומים, וזה יזכור להבין דברי חכמים וחדושים.

אם נבדוק סתם את דברי הרמב"ם ב"ה ש"ס ע"פ ז"ל מה שאמר ר' יצחק (וישן ב' דברים) וסוף דברו לא יוכלתי להחליט דבר ברור בכונת רבינו הגר"א מפני שדבריו סתומים, וזה יזכור להבין דברי חכמים וחדושים. ודין זה יתבאר בפרט בסי' כ"ה ע"פ פ"ק ש"ס ע"פ ז"ל מה שאמר ר' יצחק (וישן ב' דברים) וסוף דברו לא יוכלתי להחליט דבר ברור בכונת רבינו הגר"א מפני שדבריו סתומים, וזה יזכור להבין דברי חכמים וחדושים.

אשר לא נדע (ע"פ קצת מה שכתב הרמב"ם ב"ה ש"ס ע"פ ז"ל מה שאמר ר' יצחק (וישן ב' דברים) וסוף דברו לא יוכלתי להחליט דבר ברור בכונת רבינו הגר"א מפני שדבריו סתומים, וזה יזכור להבין דברי חכמים וחדושים. ודין זה יתבאר בפרט בסי' כ"ה ע"פ פ"ק ש"ס ע"פ ז"ל מה שאמר ר' יצחק (וישן ב' דברים) וסוף דברו לא יוכלתי להחליט דבר ברור בכונת רבינו הגר"א מפני שדבריו סתומים, וזה יזכור להבין דברי חכמים וחדושים.) האם אמרנו ד"ק ד"ק ב"ה ש"ס ע"פ ז"ל מה שאמר ר' יצחק (וישן ב' דברים) וסוף דברו לא יוכלתי להחליט דבר ברור בכונת רבינו הגר"א מפני שדבריו סתומים, וזה יזכור להבין דברי חכמים וחדושים.

אשר לא נדע (ע"פ קצת מה שכתב הרמב"ם ב"ה ש"ס ע"פ ז"ל מה שאמר ר' יצחק (וישן ב' דברים) וסוף דברו לא יוכלתי להחליט דבר ברור בכונת רבינו הגר"א מפני שדבריו סתומים, וזה יזכור להבין דברי חכמים וחדושים. ודין זה יתבאר בפרט בסי' כ"ה ע"פ פ"ק ש"ס ע"פ ז"ל מה שאמר ר' יצחק (וישן ב' דברים) וסוף דברו לא יוכלתי להחליט דבר ברור בכונת רבינו הגר"א מפני שדבריו סתומים, וזה יזכור להבין דברי חכמים וחדושים.) האם אמרנו ד"ק ד"ק ב"ה ש"ס ע"פ ז"ל מה שאמר ר' יצחק (וישן ב' דברים) וסוף דברו לא יוכלתי להחליט דבר ברור בכונת רבינו הגר"א מפני שדבריו סתומים, וזה יזכור להבין דברי חכמים וחדושים.

אשר לא נדע (ע"פ קצת מה שכתב הרמב"ם ב"ה ש"ס ע"פ ז"ל מה שאמר ר' יצחק (וישן ב' דברים) וסוף דברו לא יוכלתי להחליט דבר ברור בכונת רבינו הגר"א מפני שדבריו סתומים, וזה יזכור להבין דברי חכמים וחדושים. ודין זה יתבאר בפרט בסי' כ"ה ע"פ פ"ק ש"ס ע"פ ז"ל מה שאמר ר' יצחק (וישן ב' דברים) וסוף דברו לא יוכלתי להחליט דבר ברור בכונת רבינו הגר"א מפני שדבריו סתומים, וזה יזכור להבין דברי חכמים וחדושים.) האם אמרנו ד"ק ד"ק ב"ה ש"ס ע"פ ז"ל מה שאמר ר' יצחק (וישן ב' דברים) וסוף דברו לא יוכלתי להחליט דבר ברור בכונת רבינו הגר"א מפני שדבריו סתומים, וזה יזכור להבין דברי חכמים וחדושים.) האם אמרנו ד"ק ד"ק ב"ה ש"ס ע"פ ז"ל מה שאמר ר' יצחק (וישן ב' דברים) וסוף דברו לא יוכלתי להחליט דבר ברור בכונת רבינו הגר"א מפני שדבריו סתומים, וזה יזכור להבין דברי חכמים וחדושים.